

A Res publica eszméje

Régi nagy elődök, republikánus és forradalmár harcosok, tudósok, Tudor Vladimirescu, Nicolae Bălcescu, Eftimie Murgu, C. Dobrogeanu-Gherea nézeteit folytatja, eszméiket vallatja államunk vezetője, köztársaságunk elnöke, amikor a Res publica, a nagy közösség dolgait gondolja újra. Mai szocialista körülményeink közepette, a korszerű megalapozás, az államfői felelősség, a kommunista megközelítés, az eredeti gondolkodásmód példáját nyújtja, és viszonyaink elemzésén alapuló újszerű meglátásokkal gazdagítja a XX. század végének marxista elméletét.

A szocializmus teljes győzelme által meghatározott feltételek között az 1952. évi Alkotmány már nem megfelelő, történelmileg túlhaladott. Felmerült így annak a szükségessége, hogy kidolgozzuk az állam új alaptörvényét, amely szentesítse az ország jelenlegi politikai-társadalmi és gazdasági valóságát, a nép életében bekövetkezett változásokat, biztosítsa az alkotmányos keretet a szocialista építés kiteljesítéséhez és a kommunizmusra való fokozatos áttérés feltételeinek előkészítéséhez.

Az Alkotmányszövegező Bizottság, nagyszámú párt- és állami kader, jogász, közgazdász, történész széles körű konzultálásával és aktív részvételével előkészítve az Alkotmány-tervezetet, szem előtt tartotta a gazdaságban, az egész társadalmi életben bekövetkezett változásokat, az államrend fejlődését és szocialista demokráciánk fejlődését, valamint az államhatalmi, az államigazgatási és igazságszolgáltatási szervek tevékenysége állandó tökéletesítésének szükségességét a társadalom új fejlődési szakasza feladatainak megfelelően.

Az Alkotmányszövegező Bizottság, úgy értékelve, hogy szükséges megváltoztatni az ország elnevezését, javasolta, hogy hazánk viselje a Románia Szocialista Köztársaság nevet. Ez a javaslat — amelyet az egész nép lelkesedéssel fogadott — teljes mértékben megfelel az ország jelenlegi társadalmi-politikai és gazdasági fejlődési szakaszának. Kifejezzük meggyőződésünket, hogy a Nagy Nemzetgyűlés jóváhagyja azt a határozatot, hogy országunk a Románia Szocialista Köztársaság elnevezést viselje.

(*Jelentés Románia Szocialista Köztársaság Alkotmánya Tervezetéről — 1952. augusztus 20. — In: Románia a szocialista építés kiteljesítése útján. 1. Buk., 1968. 116—117.*)

Rendszerünk erős; a társadalmat alkotó osztályok és társadalmi rétegek érdekeinek és céljainak közösségén alapszik, az egész nép egységén a párt és a kormány körül. Ebben a keretben fejlődik tovább a szocialista demokrácia, bővülnek az állampolgári jogok és szabadságjogok, miközben növekszik a társadalom tagjainak felelőssége is a nép általános érdekei iránt.

Az új Alkotmány tervezetének minden előírása azt bizonyítja, hogy társadalmi és államrendünk alapvető jellegzetessége mélyes demokratizmus. A szocialista demokrácia felsőbbrendűsége abban áll, hogy biztosítja az egész nép részvételét a hatalom gyakorlásában, az ország ügyeinek vezetésében, saját jóléte és boldogsága érdekében. Társadalmunk erejének és életképességének kiapadhatatlan forrása ez, kezessége a győzelmes előrejutásnak a haladás és a szocialista civilizáció útján. (I. m. 137.)

Az élet azt mutatja, hogy a társadalom általános haladása elválaszthatatlanul összefügg a terület és a helyi közigazgatás olyan körültekintő megszervezésével, amely kedvez a termelőerők ésszerű elhelyezésének az ország területén, a különböző övezetek és helységek harmonikus fejlődésének. A közigazgatási-területi felépítés tökéletesítése jelentős tényezője a szocialista állam szervezési és politikai funkciói magasabb színvonalú megvalósításának, alkalmas keretet nyújt az ország gazdasági és szociális-kulturális haladásához, megteremti a feltételeket a helyi erőforrások és kezdeményezés teljes hasznosításához, a széles néptömegek részvételéhez az állami tevékenység vezetésében; így a társadalmi rendünkre jellemző szocialista demokrácia újabb fejlődésnek indul.

A Nagy Nemzetgyűlés elé megvizsgálásra előterjesztett intézkedések abból a szükségességből fakadnak, hogy a közigazgatási-területi szervezést összhangba hozzuk a termelőerők fejlődésében és földrajzi elosztásukban bekövetkezett minőségi változásokkal, a termelési viszonyok tökéletesítésével, a lakosság összetételében. az

ország egész területén levő városok és községek profiljában, méreteiben és életkörülményeiben végbement átalakulásokkal. A szocializmus győzelme városon és falun, az ipar, a mezőgazdaság, a szállítás, a kereskedelem állandó lendülete maga után vonta a különböző helységek és övezetek egyre szélesebb körű bekapcsolását az ország gazdasági tevékenységébe, a közöttük létrejött kapcsolatok kiterjesztését, cselekvő beilleszkedésüket a nemzetgazdaság egységes komplexumába. Az új társadalmi rend építésének folyamata eredményeként a dolgozók mind fokozottabb mértékben vesznek részt helységük, valamint az egész ország általános problémái megvitatásában és megoldásában. A tömegeknek a közügyek vezetésében, a város- és községgazdálkodásban szerzett tapasztalata társadalmunk nagy értékű kincse, a szocialista társadalmi rend erejének és vitalitásának gazdag forrása.
(Előadói beszéd Románia Szocialista Köztársaság területe közigazgatási megszervezésének javításáról. Elhangzott a Nagy Nemzetgyűlés rendkívüli ülészakán — 1968. február 15. — In: *I. m.* 3. Buk., 1969. 5—6.)

Mindenekelőtt köszönöm önöknek, a nemzet képviselőinek a bizalmat, amellyel megválasztottak a legmagasabb és egyben a legnagyobb felelősséggel járó állami tisztségre — Románia Szocialista Köztársaság elnöki tisztségébe.

Nehezen találok megfelelő szavakat érzéseim kifejezésére. Tudom, hogy a bizalmat, amelyet önök tanúsítanak irántam, akárcsak azt a bizalmat és szeretetet, amellyel az egész nép övez, annak köszönhetem, hogy a forradalmi mozgalomba és a Román Kommunista Párt soraiba való belépésem pillanatától kezdve lankadatlanul szolgáltam a nép társadalmi és nemzeti felszabulásának ügyét, a szocializmus és a kommunizmus ügyét. A párt és a nép már évekkal ezelőtt rám bízta a legnagyobb felelősséggel járó párt- és állami tisztségeket. Mindent megtettem, hogy példásan betöltssem e tisztségeket, hogy töretlenül valóra váltsam pártunk politikáját.

Szocialista hazánk a IX. kongresszus után jelentős történelmi utat tett meg a gazdasági-társadalmi fejlődés, a nép jólétének és boldogságának növelése útján. Ezekben az években töretlen elhatározással dolgoztam, hogy összefogjam a párt, az egész nép energiáját az ország sokoldalú fejlesztési programjának valóra váltásáért. Ezekben az ünnepélyes pillanatokban újból hangsúlyozni akarom, hogy az utóbbi években — akárcsak a szocialista építés egész korszakában — elért minden nagyszerű eredmény hős munkásosztályunk műve, munkásosztályunké, amely becsülettel teljesíti a társadalom vezető osztályának szerepét, szorgalmas és nagyszerű dolgozó parasztágunk műve, amely a munkásosztállyal szoros szövetségben szocialista társadalmunk gránitalapja, a tehetséges értelmiség műve, amely a munkássággal és a parasztsággal együttműködésben jelentős mértékben előmozdítja az országfejlesztési program valóra váltását, nemzetiségi különbség nélkül az összes dolgozók műve. E magas szónoki emelvénnyről forró köszönetet mondok a népnek az irántam tanúsított bizalomért, a párt iránt tanúsított bizalomért, az önfeláldozásért és az odaadásért, amellyel megvalósította és megvalósítja a legmagasabb érdekeit híven kifejező politikát, a Román Kommunista Párt politikáját.

(Ünnepi beszéd a Nagy Nemzetgyűlésben Románia Szocialista Köztársaság elnökévé választása alkalmából — 1974. március 28. In: *I. m.* 10. Buk., 1975. 7—8.)

A köztársaság dicső évfordulója alkalmából a párt Központi Bizottsága, Románia Szocialista Köztársaság Államtanácsa és kormánya forró hódolattal emlékezik meg mindazokról, akik a történelem folyamán életüket a román nép szabadsága és függetlensége ügyének szentelték, kinyilvánítják nagy megbecsülését és mély halálját a kommunistáknak, az összes dolgozóknak, akik önfeláldozóan és rettenthetetlenül harcoltak a kommunista párt dicsőséges zászlaja alatt a társadalmi igazság, a szabadság és a nemzeti függetlenség magasabb eszményeiért, és kivették részüket a köztársaság megeremtéséből, Románia új forradalmi, szocialista történetének építéséből.

Az emlékezetes nap, 1947. december 30-a óta eltelt három évtizedben — hazánk évezredes történetének e viszonylag rövid időszakában — Romániában mélyreható gazdasági, társadalmi, politikai és kulturális forradalmi átalakulások mentek végbe a társadalom struktúrájában, a termelési viszonyokban és az emberek közötti kapcsolatokban, az egész nemzet anyagi és szellemi életkörülményeiben, civilizációjában. Ezeknek az éveknek az alapvető vívmánya az volt, hogy örökre megszüntették az ember ember általi kizsákmányolását, hogy maga a nép, a sorsával szabadon rendelkező nép vette át az állam kormányzását, hogy sikeresen megeremtették a szocialista társadalmat, és rátértünk a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom építésére. Az iparosítást s a mezőgazdaság szocialista átalakítását, a termelőerők gyors ütemű fejlesztését szolgáló pártpolitika megvalósítása folytán Románia ipari-agrár országgá változott, amelynek erős és korszerű műszaki-anyagi bázisa van. Iparunk

hatalmas lendülettel fejlődött, és ma több mint 38-szor annyit termel, mint 1938-ban, amikor tetőfokán állt a régi rezsim gazdasága, a mezőgazdaság folyamatosan fejlődött, s ezekben az években csaknem megháromszorozta termelését. Fejlődött és korszerűsödött a nemzetgazdaság minden ága, új, virágzó életre ébredtek az országnak a múltban elmaradt vidékei és övezetei, nőtt a társadalmi termék és a nemzeti jövedelem, hazánk gazdasági ereje. Ezen az alapon szüntelenül emelkedett a nép anyagi és kulturális színvonala, a dolgozók jövedelme, egyre jobb körülmények között biztosítottuk a létszükségletek kielégítését. Számottevő sikereket értünk el az oktatás, a tudomány és a kultúra felvirágoztatásában — a nép haladásának és civilizációjának e fontos tényezői terén —, a tömegek öntudatának fejlesztésében, társadalmunk új, fejlett embertípusának kialakításában.

A nemzeti vagyon gyarapításában, a nép szellemi életének felvirágoztatásában elért jelentős eredmények bizonyítják, hogy a munkásosztály a dolgozó parasztsággal, a dolgozó értelmiséggel, nemzetiségi különbség nélkül az összes dolgozókkal szoros szövetségben ragyogóan teljesítette és teljesíti a társadalom vezető osztályaként rá háruló történelmi küldetést.

(*A Román Kommunista Párt Központi Bizottsága, az Államtanács és a kormány kiáltványa a köztársaság Romániában való megteremtése 30. évfordulójának megünneplése alkalmából* — 1977. december 31. I. m. 15. Buk., 1978. 361—362.)

DUMITRU V. FIROIU

35 éves a köztársaság

A királyság megszüntetése és Románia népköztársasággá történt kikiáltása 1947. december 30-án betetőzést jelentette annak a harcnak, melyet népünk, a haladó erők vívtak a társadalmi és nemzeti fölzsabadulásért, a függetlenségért, az országnak a haladás és civilizáció útjára téréséért.

A köztársaság — mint államszervezési alakzat — a századok során nem volt idegen hazánkban sem a haladó szellemű gondolkodás, sem a forradalmi és demokratikus mozgalom konkrét akciói számára.

„A legfelvilágosultabb hazafiak a nép függetlenségi és szabadságtörekvéseinek adtak kifejezést, amikor olyan demokratikus, haladó államalakulat létrehozására törekedtek, amely biztosítja a nagy többség számára a szabadságot, a társadalmi igazságosságot, az ország függetlenségét, gazdasági virágzását, valóra váltja a nép ama szent jogát, hogy ősi hazájában a maga ura legyen” — hangoztatta pártunk főtítkára a népköztársaság kikiáltásának 20. évfordulóján mondott beszédében.

1. A távoli hűbéri világban a krónikások gyakran emlékeztettek az uralom harácsoló törekvéseire vagy abszolutista jellegére, sőt már annak idején sor került nálunk bátor köztársasági szellemű harcos megnyilvánulásokra is, például Apáczai Csere János (1625—1659) írásaiban. Engels nagyra értékelte Dózsa Györgynek 1514-beli felkelése során elhangzott emlékezetes beszédét, minthogy a monarchia megdöntését és a köztársaság létrehozását, a nemesség fölszámolását, mindenki egyenlőségét és a népfelleg érvényesítését hirdette meg.

Hazánkban a kapitalizmus kezdeteinek kialakulása nyomán természetesen vették föl a jövőbeli korszerű államalakulat kérdése is; a hűbéri abszolutizmus elleni tiltakozás abban is megnyilvánult, hogy mind több fölvilágosult elme állt ki a köztársasági államforma mellett, s álláspontját a monarchia súlyos kritikájával támasztotta alá. Jellemző módon hangsúlyozza *Țiganiada* című elbeszélő költeményében Ion Budai-Deleanu, hogy a köztársaságban emelkedik föl az ember önmaga szintjére, s bontakozik ki teljes személyisége („În republica omul se ridică / La vrednicia sa cea deplină”). Emlékezetes a forradalmár Tudor Vladimirescu felhívása, amelyet „Bukarest, valamint Havasalföld többi városának és falujának népéhez intézett, s fölcsólitotta őket, hogy demokratikus elvek alapján szervezkedjenek, s hallgassanak a »hasznos közösségekre«, a »tanácskozások rendjére.«

Az 1848-as polgári demokratikus forradalom vezetői közül sokan szálltak síkra a köztársasági eszmék mellett, gondoljunk csak Nicolae Bălcescu vagy az erdélyi Simion Bărnuțiu gyakran hangoztatott republikánus nézeteire.